Пише: Марко Б. Димитријевић
субота, 27 децембар 2008 16:45

Када је недавно Вук Драшковић, лидер прозападне опозиције из периода Милошевићевог режима, изјавио да у скорије време има у плану формирање блока српских политичких партија под идеолошком етикетом "прозападне деснице", јавност у Србији се природно и није значајније обазирала на такве најаве, сходно маргиналности, неозбиљности, свеопштој компромитованости поменуте персоне која је много пута до сада потврдила свој карактер лакрдијаша и статус пиона западних центара моћи. Ипак, наведено питање се неочекивано актуелизовало услед новонастале ситуације око Српске радикалне странке
, тачније напуштања исте од стране њеног досадашњег потпредседника Томислава Николића и његових следбеника. Сам повод недавног сукоба у врху СРС-а, као и ставови које у јавности прокламује групација окупљена око Томислава Николића, недвосмислено наговештавају њен идеолошки заокрет и настојање да на идеолошком спектру српске политичке сцене, заузме упражњено место такозване "прозападне деснице",
које је донедавно неприкосновено припадало странци бившег премијера Војислава Коштунице.

Наведена збивања су повод да се упустимо у анализу самог појма "прозападне деснице", и уопште анализу смислености овакве идеолошке конструкције, као и њене (не)утемељености у српској политичкој традицији.

Додатни подстицај за такву анализу, свакако је и став поменутог некадашњег предводника прозападне опозиције у Србији, који је при изношењу својих планова о будућем политичком организовању, изјавио како је "српска десница" наводно увек била прозападна, и да је сходно томе "антизападна десница", сасвим противна српској традицији.

Пре него што се упустимо у доказивање бесмислености наведеног става, ваљало би укратко указати на конфузност и непрецизност самог појма "деснице" и уопште бесмисленост идеолошке класификације на "левицу" и "десницу" којом се заправо идеја национализма вештачки супротставља идеји тежње ка успостављању социјалне правде у датом друштву.

Уосталом, подела на "левицу" и "десницу", везана је за конкретне просторно-временске прилике постреволуционарне Француске са краја осамнаестог века, и стога је потпуно

неприкладно пресликавати такве туђинске и суштински неактуелне идеолошке формулације на српску политичку сцену, јер реч је о глобализационом феномену свеопште политичке унификације, укалупљивања и свеизједначавања политичких околности у различитим друштвима.

Међутим, како је већ устаљен обичај да се свако политичко, друштвено и културно деловање са националистичког становишта, подводи под појам "деснице", тако ћемо и појам "српска десница" у овој анализи третирати као појам идеје српског национализма, уз настојање да укажемо на чињенице које сведоче о њеном природном и аутентичном геополитичком и цивилизацијском усмерењу.

Међу свим бившим и актуелним политичарима и групацијама на српској политичкој сцени који своје декларативно идеолошко становиште означавају појмом "деснице", неспорна је кључна историјска улога личности Светог Саве као најзнаменитијег и најзначајнјег Србина у нашој повести. Реч је о улози његове личности при формирању српског националног бића па самим тим и улози у одређивању карактера српске националне идеје. Шта више, уобичајено је да се појам Светосавље третира као синоним за српску националну идеју односно српски национализам, и управо ту долазимо до кључног чиниоца за одређивање цивилизацијске и геополитичке природе српске "десничарске" односно националистичке идеологије. Свакао, реч је о делима и идеалима Светога Саве, којима су постављене кординате и трасиран пут поменутог идеолошког правца код Срба.

Као што је превођењем и посрбљивањем византијских закона и установљењем српске националне Цркве уздигао начело тежње ка националној самобитности и оргиналности, тако је овај највећи и најзнаменитији Србин, својом чувеном Жичком беседом о правој вери
у којој разобличава
латинску јерес,
осветлио до тада недовољно видљиву провалију која је делила српско служење Христу у Цркви Православној од поменуте латинске јереси (римокатолицизма) која је у оно време свакако била цивилизацијска срж европског Запада. Дакле, још је Свети Сава утабао Српској идеји такав пут који се кроз историју од западног пута удаљавао све више, сразмерно константном смањивању елемената хришћанског духа и хришћанске побожности а све већој доминацији начела репаганизације, идолатрије и хуманизма на европском Западу.

Дакле, Светосавље као срж и орјентир српске националистичке идеологије,

недвосмислено опредељује њену цивилизацијску и геополитичку позицију, и стога је свако касније позивање на српску традицију уз занемаривање светосавског идејног и цивилизацијског оријентира, сасвим противречно.

Запажајући и анализирајући зачетке штетних туђинских уплива који су се појавили у српском народу у другој половини деветнаестог века, Свети владика Николај је писао:

"Синови српских сељака окренули су се Западу да траже сунце тамо где се сунце гаси а не рађа се, да траже прво истину, коју је Запад изгубио па је и сам тражи ево већ неколико векова жишцима философског мудровања, и није је нашао него се поцепао у погледу истине и интелектуалне партије. Синови српских сељака отишли су на Запад, да питају шта је праведно а шта неправедно, шта поштено а шта непоштено, и вратили су се завађени и поцепани у таборе око тог питања. Јер тамо где се није могла наћи истина, није се наравно могла наћи ни правда ни поштење, него партизанска свађа и препирка око тога . Синови српских сељака хаџијали на Запад да проуче како треба др жаву и друштво уредити, и вратили су се завађени и поцепани у партије онако како су и западни народи, без теодулије, завађени и поцепани".

Дакле, почевши од тог периода (друге половине деветнаестог века), долази до настојања да се сазда српска "национална" идеја која ће бити устројена по западњачком политичком и културолошком образцу и са прозападном спољнополитичком оријентацијом. Међутим, у огледалу Светосавља као јединог веродостојног извора српске националне идеје, види се свеукупна противречност таквог псеудонародњаштва у коме су освештани светосавски корени идеологије српског национализма сведени на фолклорни привезак а западна цивилизација постављена као мерило прогреса. Управо такво ванзаветно и противречно псеудонародњаштво, представља претечу савремене «модерне» односно прозападне деснице на српској политичкој сцени.

Природу таквог псеудонационализма прикладно је описао руски философ, племић и емигрант Николај Трубецкој који у свом спису "О истинском и лажном национализму" к аже:

"Најчешће се могу срести такви националисти за које је самобитност националне културе њиховог народа сасвим неважна. Они стреме само ка томе да њихов народ по сваку цену буде признат од стране «великих» народа, «великих» држава као пуноправни члан

«породице држаотворних народа» и да у своме стремљењу у свему личи управо на ове «велике народе». Овај тип се среће код разних народа, али се веома често јавља код оних «малих», при том нероманогерманских, код којих добија нарочито наказне скоро карикатуралне облике. У таквом национализму самопознање не игра никакву улогу, јер његови приврженици уопште не желе да буду «сами своји», већ, напротив, желе управо да буду «као други», «као велики», «као господа», а да нису и не постају у суштини ни нарочито велики, нити господа".

Идеолошка (р)еволуција Томислава Николића и његових следбеника као и њихове најаве формирања прозападне «десничарске» партије, упућују нас на осврт ка извесним историјским чињеницама везаних за модерно политичко организовање у Срба. Пре свега оним чињеницама које су везане за историјат Народне радикалне странке, као прве и најпознатије политичке партије у Срба до Другог светског рата, на чију се традицију позива и данашња
Српска радикална странка
. Управо сагледавање личности и идеја које су кроз време циркулисале у старој Радикалној странци и уопште у оквиру политичке сцене некадашње Србије, пружа нам увид у супротстављеност две поменуте идеологије, тачније два схватања српске националне идеје; заветног и ванзаветног.

Као што је познато, сам настанак и првобитно деловање Народне радикалне странке са почетка осамдесетих година деветнестог века, ни по којем основу се не може сврстати под окриље политичке
"
деснице
".
Шта више,
Никола Пашић и остале старешине Радикалне странке, били су у то време сасвим прожети левичарским духом, инспирисани идејама Бакуњина и блиски социјал-демократској идејној позицији Светозара Марковића. Међутим, већ средином осамдесетих година, Никола Пашић чини велики заокрет у својим схватањима и свом политичком деловању. Иако попут осталих странака у Србији, по питању унутрашњег друштвеног устројства формално остаје на идеолошким позицијама западњачке либералне демократије, суштински се веома приближава органском и истински националистичком схватању о нужности очувања и потврђивања националне самобитности која је у све већој мери разарана туђинским западњачким упливима. Ради се о идеји која инсистира на нужности изградње аутентичног српског и словенског израза у политици, култури и економији. Израза који је условљен карактеристикама православне хришћанске вере и чиниоцима српско-словенских особености и животних закона који наш народ разликују од романо-германских и других народа човечанства.

Па тако, у спису под насловом "Кратак преглед борбе, стања и тежње српског народа у Краљевини Србији од Берлинског конгреса до данашњег дана" из 1887. године који је преко руског агента у Бугарској, Ивана Зиновјева послат руском Цару, Пашић износи став Радикалне странке по коме "у српском народу има толико добрих и здравих установа и обичаја да би их требало само чувати и допуњавати оним дивним установама које се налазе у руском и осталим словенским племенима, а са Запада узимати само техничка знања и науку и користити се њима у славјано-српском духу".

Као представник истинске српске "деснице" у оно време, Пашић је био супротстављен и прозападним "десничарима" из Либералне и Напредне странке који су Србију настојали да реформишу по идеолошком калупу западних демократских држава, као и краљу Милану Обреновићу који је српско друштво настојао устројити по Аустро-Угарском моделу. Сходно томе, либерални устав из 1888. године иза кога су стајали Пашићеви радикали, није био усмерен на нарушавање институције православног монарха, већ на ограничавање власти једног прозападног владара којем свакако ни мало није одговарало уставом зајемчено јачање власти парламента у коме је доминирала групација проруски и националистички оријентисаних посланика Пашићеве Радикалне странке. У поменутом писму поводом међустраначке идеолошке супротстављености, Пашић пише како Либерална и Напредна странка, подједнако желе, прва поступно а друга одмах, да "Србију преобразе у западну малу државу, не обазирући пажњу ни на шта српско и словенско ".

А поводом аустрофилске политике краља Милана оличене у тежњи да се у Србији укине општинска самоуправа, реформишу финансије, судство и војска по узору на Аустро-Угарску, Пашић је писао како је нужно чувати "добре и духу српског народа одговарајуће установе и спречити увођење нових западних установа које би могле разрушити самобитност живота нашег народа и унети пометњу у народни живот и развитак".

"Када би пристао народ што хоће Милан", писао је Пашић, "онда би Србија и Срби били други Пољаци, били би пионири немачке културе, немачке моћи на Балканском полуострву".

За разлику од социјалиста који су своје идејно уточиште проналазили у левичарским интернационалама, затим либерала који су узор имали у западноевропским либералним политичарима као и "умерено десних" напредњака који су себе идентификовали са сродним "конзервативним" европским партијама, Пашић је идеолошку инспирацију и

блискост проналазио у руском интелектуалном кружоку познатом под именом словенофила,
а
којем су припадали мислиоци попут: Хомјакова, браће Аксаков, браће Киријевски, Погодина као и Николаја Данилевског писца капиталног дела
"Русија и Европа"
за које је Достојевски са одушевљењем написао да се до танчина подудара са његовим ставовима и да је то
неопходна стона књига за сваког Руса.
Ова сјајна књига, по својој прилици пресудно је утицала на Николу Пашића, као и писмо виђенијих руских словенофила које је у виду идеолошког манифеста још средином деветнаестог века, упућено српској елити са циљем да се она подстакне на одупирање западним упливима.
"Наша партија"
, писао је Пашић у наведеном писму предатом Зиновјеву,
"има сличности са руско-словенском партијом, коју је Запад такође крстио именом радикална".

Попут руских словенофила, Пашић је Исток и Запад, видео као два засебна света "која су била у непрекидној борби културној, верској, националној и економској".

Сходно наведеном, Пашић као и Данилевски, има у виду посебан словенски културно-историјски тип, чијим је битним одликама сматрао: православну веру, руску општину односно српску задругу и народну државу. По Пашићу, ове одлике словенски свет чине супериорним у односу на Запад.

Са ставовима Пашићевих радикала по питању унутрашње политике, компатибилна је њихова опредељеност за православно-словенске интеграције и ослањање на царску Русију у спољној политици као природног савезника Србије међу великим силама. Ова идеја је практично и остварена у Првом балканском рату када уједињени православни народи Балкана уз помоћ Царске Русије, коначно протерују турског уљеза из својих земаља.

У спровођењу својих идеја и планова, Пашић је често био спутаван и ограничаван током периода и једне и друге српске династије, како од самог двора тако и од својих сарадника али свакако и од стране закулисних домаћих и међународих центара моћи. Ту пре свега имамо у виду Пашићево нажалост неуспешно ангажовање пред крај Првог светског рата, са циљем да се избегне стварање Југославије и уместо ње створи

јединствена чисто српска држава.

И касније у новој држави Краљевини Југославији, Народна радикална странка, све до Пашићеве смрти 1926. године, била је заступник интереса српског народа, борећи се против агресивне и перфидне хрватске србофобије која је увек била експонент западних антиправославних центара моћи.

По смрти великог српског државника и радикалског лидера, за председника Главног одбора Народне радикалне странке изабран је Аца Станојевић. После увођења шестојануарске дикататуре 1929, НРС је забрањена. Део радикала учествује у власти, док Главни одбор окупљен око Аце Станојевића захтева укидање дикатуре. Бивши Пашићев министар финансија и директор филијала два британска концерна у Краљевини Југославији Милан Стојадиновић, долази на чело странке и уз помоћ кнеза Павла постаје председник владе. Августа 1935. године, Стојадиновић уједињује Народн у радикалну странку
са
Словеначком људском странком
и
Југословенском муслиманском организацијом
у
јединствену организацију под називом
Југословенска радикална заједница.
Ипак, Стојадиновићеви радикали се на позицији власти показују као сушта супротност Пашићевој политици. Срамним потписивањем конкордата са Ватиканом, Стојадиновић ступа на пут издаје интереса српског народа а првобитном пробританском политиком као и потоњим покушајем имитације италијанског фашизма и немачког национал-социјализма, потврђује се као политичар који идеолошки узор проналази на Западу и као такав
стоји на идеолошким позицијама
"
прозападне деснице
"
а не на пашићевским позицијама тежње ка националној самобитности.

На покушаје Стојадиновића да Краљевину Југославију устроји по фашистичком моделу, бивши радикалски дисидент а тада председник опозиционог покрета
Збор,
Димитрије Љотић (кога је послератна комунистичка историографија настојала представити као фашисту и германофила),

у својој
"Поруци фашистичком шегрту"

написао је:

"Били смо Енглези или Французи, сада хоћемо њих да оставимо а да копирамо Немце и Италијане... Али ми нисмо они. Ми смо воћка као и они у воћњаку Божијем, али друга врста воћке. Ми морамо дубину свога бића, у историји нашег порекла и узраста тражити свој закон, свој дух, свој пут."

Ипак, када је 1939. године Стојадиновић озбиљно узео у разматрање идеју о ампутацији Хрватске као јединoм могућем решењу хрватског питања, његова влада је оборена. Тај делимични заокрет у његовој политици очито није био по вољи закулисних кругова чију је подршку до тада уживао.

Као опозиционар, Стојадиновић почетком 1940. године оснива Српску радикалну странку , залаже се за "ујединење свих Срба" и критикује антисрски споразум Цветовић-Мачек, али услед срозаног политичког угледа, неуспева да учини ништа значајно у свом опозиционом ангажману.

Током рата, извесни виђенији чланови некадашње НРС активно учествују у покрету Драже Михаиловића али и у влади ђенерала Недића са циљем борбе за српски опстанак у том трагичном ратном времену, после којег се и прекида континуитет сваког радикалског деловања у Србији услед комунистичке револуције и завођења злокобне антисрпске диктатуре.

За крај овог историјско-идеолошког приказа о супротстављености две идеологије односно два поимања српског историјског и идејног пута, ваља напоменути да супротстављеност идеологије српског национализма западном духу, није последица негаторног карактера српског национализма, јер он није заснован на негацији било чега или мржњи ма према коме као што је на пример, хрватска "национална" идеја заснована на примитивној србофобији.

Проблем је у вековној одлици западне цивилизације да осталим деловима човечанства намеће своје политичке, економске и културне образце, а српски народ се кроз историју показао као тврд орах а понекад и као камен спотицања за такве

хегемонистичке планове. Због константих неправди и праксе (а не само теорије) антисрпске завере кроз историју, природна је била изградња заштитног механизма, у виду чврстог антизападног става који је постао одлика српског национализма. Кроз српску традицију, снажно провејавају вредности које су сушта супротност многим наопаким идејама које се у савременом свету намећу као догма, па отуда и посебна омраза на српски народ, који је до скора заједно са великим и братским руским народом, представљао брану идеји ликвидације сопствене нације зарад прављења сиве апстрактне скупине индивидуа. Скупине која није заснована на вери, крвној вези, нити било каквим колективно наслеђеним претпоставкама, већ на безличном моделу људских права и слободног тржишта.

Доследан српски националиста свакако не може бити привезак непријатељских сила нити бити вичан убризгавању штетних туђинских уплива у сопствени народни организам. Истински српски национализам, заснован је на стваралаштву и он мора гледати на будућност, али исто тако неизоставно мора имати мост ка најдубљим силама и вредностима традиције, уколико настоји да опстане на путу данашњице, и постане поново доминирајућа идеологија у српском роду.